

Dr. Albert Bazala.

Član dopisnik dr. A. Bazala radi na književnom polju već preko dvadeset godina, te se u to vrijeme pokazao kao revan suradnik na području naše prosvjete. Da se njegov rad pravo ocijeni, potrebno je upozoriti na pravac nastojanja, koji izvire iz lične sklonosti, da bi se tekovine nauke i naučnog rada što više privele životu. U više od pedeset rasprava u različnim časopisima, stručnim i književno-prosvjetnima, te u mnogobrojnim predavanjima uzeo je dr. Bazala riječ o aktuelnim pitanjima našega života, bilo da raspravi neke probleme filozofijskog, sociologijskog, pedagogijskog i općenoprosvjetnog znamenovanja, bilo da daje inicijativu za organizaciju rada. Tako je aktivno učestvovao u književnom pokretu našem u prvom deceniju našega vijeka, u radu oko reforme školstva, u pučko-prosvjetnom radu i drugdje sa želom, da bi poticajima, dobivenima iz nauke, naš kulturni i narodni život podjario, a ujedno da bi u našoj javnosti pobudio smisao za naučni rad i zanimanje za pitanja kulturna — što ga je i ponukalo, da se toliko posveti pučko-prosvetnomu nastojanju.

Ovaj opći pravac rada, kojemu je posvećen najveći dio radova dra. Bazale, mogao bi izazvati dojam, kao da je težište njegova djelovanja samo u primjeni nauke i u popularizovanju naučnih rezultata; ali nasuprot tomu moram nesamo istaći, nego baš naglasiti, da u svim njegovim radovima imade plodova samostalnih suđenja i inicijative te samostalna shvatanja životnih pitanja, oko kojih se većinom kreće filozofijski rad njegov. Neki od tih radova imaju istina poradi aktuelnosti polemički karakter, ali neki su od njih posvema stvarni, a po sadržaju i načinu, kako su obrađeni, daleko nad nivaeuom članaka u periodičkim časopisima. Da samo neke od njih spomenem. Rasprava „O umjetnosti“ (Glas M. H. 1906.) zauzima stajalište prema osnovnim pitanjima savremene estetike, te je kritičnošću svojom na visini naučnog raspravljanja; kao takva mogla bi bila i u „Radu“ izići. Samostalna je studija i „Narodna kultura“ (Kolo M. H. 1907.). Rasprava „O slobodi volje“ (Kolo M. H. 1910.) daje u zbitu obliku ozbiljan pokušaj rješavanja ovog problema. Na naučnoj je visini, sa samostalnim pogledima iznesen i „Problem ličnosti“ (Veda, letnik III. 1913.). Sve su to samostalne studije, kojima se pridružuje i uved

u Aškercova pjesnička djela „O Aškercu kao misliocu“ (M. H. 1913.); te uvod u Nazorovu „Utvu zlatokrilu“ pod natpisom „*Militia vita hominis*“ (Zagreb, 1916.).

Samostalnih misli i pogleda ima i u predavanjima „Osnovi modernoga nazora o životu“, „Etika i politika“, „Idealizam i materijalizam u povijesti“, „Etika i nacionalna ekonomija“. Ta su predavanja po obliku doista popularna, ali su ipak plod ozbiljna naučnog proučavanja i suđenja. A isto vrijedi i o raspravi „Iz života za život“ (Hrv. Njiva, 1919.), u kojoj je pretreseno pitanje o reformi škole na osnovi opsežna i temeljita poznavanja stručne literature.

Bit će možda i drugih radova u različitim časopisima, koje bi bilo vrijedno navesti, ali će jamačno dostajati i ove, da se stvori sud o dru. Bazali kao solidnu radniku, kojega interes leži očito na strani praktičnih problema etičkih, kulturno-socijalnih i narodno-prosvjetnih. Istaknuti mi je još i njegovu „Povijest filozofije“ u tri omašne sveske, koja je izrađena na osnovi samostalna izučavanja izvorâ, te koja — ma da je izašla u popularnoj knjižnici M. H. — ne zaostaje po naučnoj vrijednosti za sličnim učenicima u drugih naroda, a k tome je prvo djelo te vrste u nas.

U akademiji je dr. Bazala čitao dvije rasprave, koje nijesu štampane. Rasprava „Savremena filozofija prirode“ bila je zamišljena kao kritika Machove i Ostwaldove nauke. Nije mi poznato, zašto je ostala neizvedena: Bazala je čitao samo osnovni dio, naime „Pregled problema u savremenoj filozofiji prirode“. Druga pak rasprava „Kačičeva Elementa peripatetica“ izrađena je u cijelosti, ali je autor želio, da je upotpuni na osnovi nekih djela Duns Scotovih, kojih u zagrebačkoj biblioteci nema, a poslije nije dospio, da po tom poslu na neko vrijeme ode u Beč. Rasprava „Filozofijski portret Frañe Markovića“ primljena je i već doštampana u „Radu“.

Na osnovi tih ovdje objektivno iznesenih činjenica predlažem dra. A. Bazalu za pravoga člana naše akademije.

U Zagrebu, 25. studenoga 1921.

Dr. D. Arnold.